

OBSAH.

Prof. dr. Otakar Chlup: O ŽIVOTĚ, FILOSOFII A PEDAGOGICE ALEXANDRA BAINA.

PŘEDMLUVA. I. Poznámky životopisné	III
II. Bainova psychologie	VII
III. Bainova ethika	XIX
IV. Bainovy názory pedagogické a didaktické	XXI
Literatura	XXXIV

Alexander Bain: VÝCHOVA JAKOŽTO VĚDA.

PŘEDMLUVA	3
---------------------	---

Hlava I. ÚČEL VĚDY VYCHOVATELSKÉ:

V čem záleží vědecký výklad kteréhokoli umění. Výměry výchovy. Idea pruská — harmonický rozvoj. Výměr James Millův — příliš široký. Obvyklá třídění výchovy zahrnují příliš mnoho. Zdravověda měla by z nich být vyloučena. Výměr J. S. Millův. Učitel je směrodatným. Konečný cíl: štěstí, jak jej pojímají. Plastická síla ducha. Psychologické a logické (neboli analytické) obory. Základní výrazy nutno přesně stanovit. Spojení zkušenosti s teorií. Všeobecné vedení rozumu není tu zahrnuto . . . . .

Hlava II. POMĚR FYSIOLOGIE K VÝCHOVĚ:

Tělesné zdraví a jeho podmínky předpokládáme. Fysiologická stránka plastické schopnosti duševní. Různá tělesná ústrojí mohou být nesterjně silná. Mozek může být vyživován na úkor ostatních ústrojí a naopak. Rozum a cit mohou siliti mozek. Paměť neboli schopnost osvojovací jakožto vzrůst mozku. Čeho však třeba dbáti 12

Hlava III. POMĚR PSYCHOLOGIE K VÝCHOVĚ:

Všechny části psychologie mějme na zřeteli, zvláště rozum. *Rozlišování*. Vzrůst rozumový. Podmínky: 1. duševní bdělost,

2. stav prostý nemístného dráždění, 3. zájem, 4. předměty položené vedle sebe. Příklady rozlišování. *Schopnost pamětní*. Stanovení základního zákona: třeba času nebo opakování. Jiné výhodné okolnosti. *Všeobecné okolnosti příznivé schopnosti pamětní*. 1. Tělesný stav. Spotřeba mozkové energie, jestliže si osvojujeme nové představy se zřetelem k jiným úkonům. Doby zapamatování nejpříznivější. 2. Soustředěnost. Vliv vůle. Záliba v práci. Působení zármutku. Neutrální vzduch. Nejlepší jeho druhy. Zapamatování závisí na jemnosti rozlišování. Náhlý přechod. *Podobnost neboli shoda*. Nápadná podobnost v rozmanitosti. Objevití shodu napomáhají: 1. nepatrné rozdíly, 2. předměty se položí vedle sebe, 3. nahromadění příkladů. *Schopnost tvořivá (konstruktivní)*. Podmínky: 1. nějaký podklad, na kterém se tvoří, 2. jasné vědomí představy, k níž směřujeme, 3. pokus a omyl. *Změna a zastavení duševní práce*. Spánek jediným úplným přerušením duševní činnosti. Osvěžení změnou nebo přechodem. Studium a hra nebo zábava. Pozorování a konání. Opakování a užití toho, čemu jsme se naučili. Paměť a soudnost. Jazyk a věda. Různé změny nabytých schopností. — *Pěstění citů*. Asociace libosti a nelibosti. Šťastné sdružení závislé na zvláštních podmínkách. Nelibé city; vášnivé výbuchy. Mravní náprava na rozdíl od motivů povinnosti. Bezzájemný odpor k bezpráví. *Působení popudů: Smysly*. Organická citlivost zvláště tresty způsobená. Bolesti svalové. Bolesti nervové, nuda. Odnětí potravy. Tělesné tresty. *Působení popudů: City*. Přehled rozličných citů. *Strach*. S trestem jest, ale nebývá vždy spojena bázeň. Stinné stránky strachu jako prostředku výchovného. *Motivy společenské*. Všeobecná povaha citu společenského. Silnější jeho tvary jsou nevhodny pro výchovu. Jak nejlépe dosáhneme, aby družnost studiu napomáhala. Vliv společnosti na jednotlivce. *City protispolečenské a zlobné*. Nutnost omezovati hněv. Krutost. Oprávněné důsledky zlých vášní: Tresty skutečné a domnělé. Humor; hra. Hněv pomůckou kázeňskou. *Cit moci*. Moc skutečná i domnělá — jsou veledůležitými motivy. *Sebecit*. Samolibost a sebeúcta. Záliba v pochvalě nebo obdivu. Jak ve výchově uděleti pochvalu. Pohana, důtka. — *City provázející rozumové jevy*. Záliba ve vědění. Otázka užitku. Hledání jistoty. Popud citový bez touhy po pravdě. Abstraktní vědění. Jeho přisnost; dva způsobu, kterak přemoci odpor k němu. 1. Radost z objevu totožnosti a ulehčení rozumových obtíží. — Odpor vzbuzený technickými formalitami vědeckými. Protivy mezi konkrétním

a abstraktním. 2. Ke stanovení příčinnosti je třeba abstrahujícího oddělování. Zvědavost dětská bývá mnohdy pochybená. — *Cíty činnosti*. Přirozená neboli samovolná činnost ústrojí. Ukojená samočinnost žáka motivem vyučovacím. Cítlivodnost je velmi silný, nelze ho však bezprostředně užití. Vhodné citění pro žáka, jeho podiv vyšším vědomostem učitelovým. *Cíty umělecké*. Umění působí požitkem. Rozmanité účinky umění: souměrnost, poměrnost, plán, rytmus, takt. Hudba jakožto síla morální. Poesie. — *Cíty mravní*. Sympathie, družnost, vzájemné prokazování si dobrých skutků. *City vůči kázní*. Mravní kontrola vůbec. Pochybené metody. Povaha autority. Škola a rodina. Zásady vhodné vůči autoritě vůbec. Benthamova podrobná theorie o trestech. Kázeň ve škole: vliv dobrého fyzického okolí; osobnost učitelova; takt. Jednotlivec v nevhodě proti množství. *Soupeření*. *Odměny*. *Změna místa*. Ctižádostivá snaha byti prvním. *Odměny*. Chvála. Tresty. Napomenutí a důtka, tělesný trest. — *Kázeň přirozenými důsledky* 14

Hlava IV. VÝKLAD NĚKTERÝCH POJMŮ:

Důležité jest vysvětliti předem hlavní pojmy. *Paměť a kterák ji pěstiti*. Prostředky, kterými se paměť posiluje. *Soudnost a kterák ji pěstiti*. Slovo soudnost má několik významů. Poměr její k paměti. *Obrazivost*. Chápavost. Může-li být soustavně pěstěna? Tvořivost. Literatura podněcující představivost. *Postup od známého k neznámému*. Uznaná zásada, avšak nejisté její užití. *Analýsa a syntéza*. Aanalýsa má některé určité významy. *Syntéza* — nevhodný výraz. *Věcné učení*. Kde se tento výraz ponejprv vyskytá. Vztah jeho k pojetí o významu jmen. Výběr předmětů k věcnému učení. *Vyučování a výchova*. Co znamená poučovati. Co rozuměti jest kázní. *Jedinou věc, ale dobře*. Přesná a podrobná znalost předmětu. Pokud je cenný povšechný přehled o určitém předmětu. *Začátečník má se přidržeti jednotného plánu*. Zneužití zásady „multum, non multa“ 88

Hlava V. VÝCHOVNÉ HODNOTY:

Přehled hodnot zahrnuje vědu a jazyky. — *Vědy*. Věda celkem vstěpuje snahu po pravdě. Vady nevědecké praxe. *Antithesa jedinečného a obecného*. — *Abstraktní vědy*. *Mathematika jako vzor deduktivní neboli demonstrativní metody*. Důležité formule odvozené z matematiky a jinde užitě: pluralita činitelů, kteří mají vliv na výsledek; určitá a neurčitá řešení; pravděpodobnosti. Praktické aplikace — hojně a důležité —

avšak pro většinu hodnota této výchovy nejvíce platí. Neoprávněné požadavky kladené na tuto vědu. Čeho matematika nepodává. — *Experimentální a induktivní vědy*. Nejlepší návody, jak zjistit fakta pozorováním a pokusem. Přílišné zobecňování napraveno. Meze empirického zobecňování. „Užitečné“ vědomosti. Užití přírodní filosofie, chemie a fyziologie. — *Popisné (klasifikující) vědy*. Třídění je výchovou samo sebou. Přírodní vědy. Jejich populární zájem a prospěšné užití. Jak přispívají kombinovatí jasně. — *Duševěda*. Obyčejná znalost ducha u přirovnání s duševědou. Příprava k studiu. Logika vhodným průvodcem vědeckého kursu. Pověšné působení vědecké kultury. Analysující operace. Vztahy ke krásným uměním — smíšený vliv. *Praktické nebo užitečné vědy*. — Některé z nich ryze odborné. Sociologická skupina: politika, státní hospodářství, zákonodárství nebo vědy právní. Ethika, gramatika, rhetorika a filologie. Praktické vědy duševně nevyškolují. — *Jazyky*. Jazyky ceniti jest dle toho; pokud se jich prakticky užívá. Reč je věcí paměti za pomoci vědy mluvnické a rhetoriky. — *Mechanický výcvik*. Všeobecný výcvik tělesných orgánů. Lze však překročit pravou míru. — *Tříbení smyslů*. Zvýšení mohutnosti rozlišovací. Rozličné aplikace smyslového výcviku. Kreslení jakožto všeobecně vzdělávací prostředek nebystří s dostatek mohutností pozorovací. Horování pro kreslení má povážlivé nevýhody 107

Hlava VI. PSYCHOLOGICKÝ POŘAD PŘEDMĚTŮ:

Vychovatel pracuje s vyvíjejícím se mozkiem. — Pořad, jímž projevují se duševní schopnosti. — Zvláštní vlastnosti dětského ducha. — První popudy k vědomosti. — Činnost a zábava. — Síla požitků jakožto vliv. — Činné energie zůstávají zkušenost. — Jak buditi pozornost pro věci lhostejné. — Příčiny zábavy zasluhují povšimnutí. — Činné myslí jsou vždy nějak zaměstnány. — Posledním nárazem je vnější donucení. — Otázky, o nichž uvažovati dlužno. — Ve kterém věku má se s výchovou začít. — Který obor je poměrně přednější. — Které vědy mají se podávati posléze. — Nejpriznivější věk pro mravní dojmy 127

Hlava VII. LOGICKÝ PORAD PŘEDMĚTŮ:

Vysvětluje se řád logické závislosti. Důležitý přechod od konkrétního k abstraktnímu. Třídění trvá od počátku, avšak abstraktní pojem předpokládá náhlý skok. *Jak chápati se práce*. 1. Výběr jednotlivostí. 2. Příklady. 3. Stálé hromadění. Skvělé příklady jsou závadou. Kontrast velikou pomůckou.

4. Výhoda z vysvětlení shody. 5. Ukázka příčiny a následku, závislých na vlastnostech v jejich izolaci. 6. Nápadné podrobnosti, aby se uchoval dojem. 7. Výměr slovy. Co je zahrnuto v analytickém neboli logickém pořadu. — *Případy, v nichž se neprojevuji důsledky*. 1. Korelátům učíme se pospolu — nezáleží na tom, ve kterém pořádku. Matení pojmů nestejně rozvinutých. 3. Uspokojení citů. 4. Nedočkavost přistoupiti k zajímavým věcem. 5. Jazyková paměť může uchovávat věci bezvýznamné. 6. Vytrženým větám může býti porozuměno jen do jisté míry. 7. Předpisy mohou býti vybrány z rozličných věd. 8. Pěstění neodvislých orgánů nebo schopností. 9. Znalost řeči a odborná znalost věcná jdou pospolu. — *Pochybné případy postupu*. — V počtech — pořad empirického a racionálního. Mluvnické vyučování — pořad daný „codexem“. Postup v mateřském jazyce. Slovička a skladba větní. Mluvnice posledním předmětem, podobně jako algebra. Nejranější vědomost — několik jejích stupňů. Vypravování — metrická skladba — básnění. Počáteční obtíže. První základy: Pěstění představitosti. Věcné vyučování podporou chápavosti. Postup v čítankách. Přírodniny. Přednost živočichům. Rostliny a nerosty. Postupu v těchto předmětech se málo dbá. Osobní zájem svádí k převrácenému postupu. Stadia přírodovědecké učby. Postup v zeměpise. S počátku se očekává příliš mnoho. Metodické studium věcným učením. Dějepis, směsice toho, co je snadno mládeži, a čeho vyžaduje dospělý duch. Základní pojmy o společnosti. Nesprávné metody počátečního dějepisu. Vhodné vyučování, když nadejde pravý věk. Posloupnost ve vědách 139

Hlava VIII. METHODY:

Rhetorické prostředky, jak sdělovati vědomosti. Jisté body při vyučování nezahrnuté v rhetorice. *Konstruktivní (kombinační) schopnosti*: Zákony konstruktivní schopnosti. *Mluva*. Cvičení v artikulaci. *Zvukový rozbor*. *Konstruktivní schopnost ruky*. Psaní a kreslení. Smyslový prvek v mechanických dovednostech. Cvičení ruky v dětských zahrádkách. Nebezpečí velikých požadavků. Psaní spojené s elementárním kreslením. *Čtení*. První kroky při hláskování. Jména písmen a slov. Nepravidelná naše výslovnost usnadněna případy pravidelnými. Výslovnost a přednes. Cviky ve věděni s počátku vynechati. Příklady předčasných pokusů. *Věcné učení*. Nebezpečí, jež dlužno odstraňovati. Lekce z přírodopisu, fysiky a užitečných umění. Návod označovati nejdříve vlastností, pak te-

prve užití. O nejasných neboli skrytých vlastnostech. Rozřizitost pocházející z rozličných odvozenin. Potřeba lekci dříve uspořádati. Určitý účel čili omezení úmyslu. Příklad s kouskem vápna. Rozeznávání zvláštní a povšechné lekce. Příklad s nerostů a rostlin. Zmnožení konkrétních představ. Příklad s živočichů. Individualita a obecně. Příklad s velbloudem. Názorné učení v začátcích věd. Záleží v empirických údajích. Lekci nutno zaříditi dle podaných principů. Příklad o povětrnosti. Rosa. — *Zeměpis*: Předpravné učení názorné. Nedostatečnost náhodných dojmů dětských. Zákonů věcného učení přesně jest dbáti. Příčina a účín v popise. Výkresy podle přírody pomůckou. Význam mapy. Místní poloha, tvar a velikost. Zeměpisný popis. Fysikální zeměpis. Souvislost zeměpisu s dějepisem. Slovní paměť v zeměpise. Kreslení map. — *Dějepis*: První dějepisné lekce vztahují se k lidské povaze. Názorné lekce o politickém zřízení. Všeobecné dějiny nastíněné k vůli chronologii. Rozmanitost užití v methodách dějepisných. Politický zeměpis přirozeným východiskem. Různé stupně historického vypravování. Nejvyšší forma dějepisná. Všeobecné dějiny podávané ve výboru. — *Exaktní věda*: Sdělovací prostředky vůbec a abstraktních ideí zvlášť se předpokládají. — *Arithmetika*. Užití arithmetických cviků, aby se vstřípily důležité číselné zjevy. — *Vyšší matematika*. Methody, jimiž se vstěpují abstraktní a symbolické představy a základy. Skutečné základy matematiky spočívají v geometrii. Konkrétní vyučování nevalně užitečno. Pomoc učitelova. Algebra po geometrii. Matematika v methodě vyučovací vzorem deduktivních věd. Induktivní vědy mají jisté zvláštnosti. — *Přírodověda*. Obecné a zvláštní obory přírodních věd. Nerostopis a botanika nejméně jsou složité. V zoologii objevují se mnohé zmatky. — *Praktické vyučování*. Příčiny, proč mají se žáci seznámiti s předměty pokusné vědy. Kam sahá vliv praktického výkonu ve všeobecném vzdělání. — *Ústní vyučování a učebnice*. Hodnota a význam učebnice. Úlohy s vysvětlivkami a bez nich. — *Zkoušky vůbec*. Zkoušky především jakožto část vyučování. Nevýhoda složité katechese. Otázky vztahující se k jednotlivým místům poučení. Zkoušky na konci běhu. Zkoušky veřejné. Úvahy o nich. 168

Hlava IX. JAZYK MATEŘSKÝ:

První nesnáze: spojení řeči a myšlenky. Zásada konati v určitou dobu jen jednu věc. *Podmínky, za kterých naučíme se jazyku vůbec.* Spojování slov ryzí slovní přílnavostí. — Výhoda, pojmenují-li se předměty ihned pravými jmény. Důležité jest rozumění významům přeneseným. Začítí příliš záhy s cizími jazyky je na škodu. Co pomáhá ryze slovnímu obohacení. Technické pomůcky. Jak upoutati pozornost na slova, jež mají býti sdružena. Návrh předváděti slova pořádkem, jak hojně se vyskytují. *Jazyk mateřský.* Jména známých věcí se lehce vnímají. První kroky vyučování jazykového ukazují, jak obtížno je vyučování vědomostem. Užití názorného vyučování. Vědění po stránce jazykové. Oprava vulgárních tvarů a provincionalismů. Vysvětlivky, jež platí za věcnou znalost samu. Vlastní lekce jazykové. Učení slovům souzvučných. Tichá reakce věcného vědění. Odstíny rozdílů ve slovech souzvučných. Učitel podávající vědomosti učitelem slov. Učitel jazyka užívající snadných povídek a ličení. Ukládání textů nazpaměť. Kdy ponejprv se dává poesii přednost. Poměrné přednosti míst podaných prósou. Vštípení stavby větní. Věty také sledují význam nebo myšlenku. Rozmanitost tvarů větních. Pořad slov a členů ve větách. Opačné equivalenty jsou zvláště cenny. — *Vyučování mluvnické.* Mluvnice práci zkracuje. Zvláštní výhody. 1. Zamezení drobných chyb. 2. Isolování jazykové lekce. 3. Výcvik ve stavbě vět. 4. Rozmnožení slovní zásoby žákovy. — *Věk, ve kterém se má začítí s mluvnickým vyučováním.* Věci, jimž nutno rozuměti nejdříve. Vyučování bez knihy. Mluvnici nezačínati před desátým rokem. Jak vyplniti čas před tím. Cviky, jež kleslí cestu mluvnici. Lekci v angličtině předsevzítí jest odděleně nějaký čas před začátky mluvnice. Skutečné vyučování mluvnici. Rozličné náhledy o jistých věcech. — *Vyšší skladba.* Výměry a pravidla rhetoriky. Psaní úvah a pojednání. Rozličné formy cviků. Hlavním účelem je rozeznávatí dobré od špatného v písemní práci. Učivo utkvělé ze smíšené četby. — *Anglická literatura.* Jak literární kritika přechází do dějin literatury. Výběr autorů pro speciální studium. Přednost dává se pozdějším autorům před dřívějšími a próse před poesii. Podrobná úvaha o věci, pokud možno, vyloučena 226

Hlava X. CENA KLASIKŮ:

Původní příčiny studia latiny a řečtiny v moderní Evropě. *Důvody, proč se těchto jazyků dále užívá:* 1. Naučení v ře-

ckých a latinských autorech dosud obsažené. II. Umělecký poklad řeckého a římského písemnictví dostupný jen prostřednictvím jazyků. III. Klasické jazyky vzdělávají ducha. V čem vzdělání záleží. Mluvnice; překlad. Srovnání s výhodami obsaženými v jiných předmětech. Jak dodává se materiál k duševní práci. IV. Klasické jazyky přípravou jazyka mateřského. Slozům z klasických jazyků odvozeným nutno se učit ještě v jejich novém významu. Co se skladby týče, je studiu na překážku. V. Klasické jazyky jsou úvodem do filologie. Nepatrná však cena těchto příspěvků. *Důvody na druhé straně*. I. Na čí újmu. II. Studie sobě odporující žáka matou. Mylno jest pěstít rozličné schopnosti v témže cvičení. III. Studium je nezajímavé. IV. Chyba, jestliže přisaháme na autority. Poznámka o názorech Henry Sidgwicka, Alexandra J. Ellise a Matthewa Arnolda. 260

Hlava XI. OBNOVENÁ OSNOVA UČEBNÁ:

Vyšší výchova měla by obsahovati: I. *Vědu*. — II. *Humanitní předměty* zahrnující 1. dějepis a vědu sociální a 2. něco z obecné literatury. — *Skladbu a literaturu*. — Důvody, proč je nutno požadovati všechny tři odbory. Jistou dobu vyhraditi jest předmětům zvláštním neboli dodatečným; cizí jazyky mají nároky nejpřednější. Jiné dodatečné předměty. Důvody pro toto schéma. Potlačovati nynější snahy přespříliš specialisovati svobodná studia. Úvaha o námitkách: Domnělá záhuba klasického studia. Uváděná neschopnost mnohého ducha pro exaktní vědu 283

Hlava XII. VÝCHOVA MRAVNÍ:

První stupeň výchovy mravní: osobní zkušenost o tom, co je zakázáno a co dovoleno. Podobnost s prvním poznáním zákonů světa hmotného. Čemu dodatečně učiti? Jak vede si učitel: Předvádí vybrané a zhuštěné příklady následků dobrého i špatného chování. Důležitost dobrého rozřídění ctností k tomuto účelu. Základní ctnosti jsou moudrost, spravedlnost, blahovůle. Vzájemně se prostupují. Správné pojetí popudů týkajících se vlastní bytosti a společnosti. Přehled sociálních vztahů. Vyučování mravností potřebuje jako řečnictví živého jazyka. Mravní ideály — sklon k nadsázkám. *Čeho dbáti ve mravní výchově*: 1. Jest si uvědomiti odpor žákův. 2. Raději působiti po dobrém nežli strachem. 3. Popudy vztahující se k vlastní osobě nejvíce působí. Případy, kdy lze užiti hrdinských popudů. Smíšený cit osobní důstoj-

nosti. 4. Vliv poesie a románového vypravování. 5. Vzájemné služby. 6. Dovolávat se citu lidskosti. 7. Zlozvyk lhátí má sobecké pozadí, k němuž jest se v každém případě vraceti. 8. Kterak si nesprávně počínáme ve výchově mravní. Příklady o zvířatech neupotřebitelná a bezcenná. — Jak osvětliti pozhnání práce. Chudoba a spokojenost. Nerovnost majetková. Potřeba zdravého vyučování sociálním vědám. Náboženství, pokud se vztahují k mravnosti. Vyučuje-li se mu k vůli němu samému, přihlíží se ke stránce rozumové, ještě více však citové. 288

Hlava XIII. O UMĚLECKÉ VÝCHOVĚ:

Podstatou umělecké výchovy je tříbiti umělecký vkus. Toho docházíme, provozujeme-li některé umění prakticky. Nezávislá na něm péče o cit esthetický. Příklad záliby pro krajinu. Podmínky její: volná, blažená nálada duševní a dobrý návod. Vkus na rozlišenou. Hudba, řečnictví, malba atd. Obtíže umělecké kultury jeví se v básnictví. Básníci hledí býti mravními učiteli. Věc vybásněná v poměru k mravnosti. Celek pro pojednání příliš rozsáhlý. Smyšlenka jakožto dráždidlo. Dojem záleží na dřívějším vzdělání čtenářově. Drama spadá spíše do oboru smyšlenek; představení na jevišti zdůrazňuje dobrý nebo špatný dojem. Výchovný vliv divadla omezuje se na výřečnost a způsoby 307

Hlava XIV. NĚKOLIK POMĚRŮ:

Příklady, ve kterých nepoměr vede k nesprávnosti. Přemíra v matematice a příliš důkladném studiu klasiků. V přírodních vědách lze snadno překročiti míru. Přemíra v primárních vědách. Staré a nové jazyky. Starobylá část vlastní naší řeči. Přílišné zření k výrazu u přirovnání k myšlence. Výchova školy obecné a její vztah ke škole střední 313

DODATEK. DALŠÍ PŘÍKLADY Z VĚCNÉHO UČENÍ:

Potíže vrcholí ve výkladech primární vědy. Sluší dbáti empirického rázu pouček. Příklad o trubici a pukličce čajové konvice. *Trubice*: Výklad o příčině a účinku. Nedokonalé provedení. Jak je vhodně vymeziti. *Otvor v pukličce*. Ve výkladu pokračovati jest až po delší době. V takovémto výkladu nemá text učebnice valného významu. 316

PŘÍLEŽITOSTNÉ VYSVĚTLENÍ VÝRAZŮ:

Různé způsoby, jak vysvětlovati slova náhodou se vyskytující: 1. Ukázati předměty. 2. Je-li věc známa, může býti

v paměti vyvolána některým známým jménem. Nesprávné výklady souznačnými slovy vůbec. 3. Vysvětlivky podávané opisem. Spočívá na předpokladu, že rozumíme představám opisujícím. Dvojsmysl jmen — jak si tu vésti. Jak užívati obrazů; postup podle stanoveného plánu. — 5. Spontání uhodnutí významů slov indukci z jiných obrátů. 6. Hlavní výrazy ve vědě nebo v umění vysvětlovati methodickým postupem v tom oboru. Výklad slov omezuje se jen na smysl, ve kterém jest jich užito. Některá slova lze vysvětliti, aniž by se proud vyučování přerušil. 7. V soustavném vyučování vědeckém učí se slovům ve skupinách. 8. V posledním případě vysvětlují se slova obecná a abstraktní příklady konkrétními	321
REJSTŘÍK JMENNÝ	339